

In Memoriam Frank E. de Roder (24 december 1955 - 7/8 januari 2017)

You are what you is (Frank Zappa, 1981)

Het moet in 1981 geweest zijn. Peter Meininger en Wim Mullié waren bezig met een boek over de vogels van Egypte. In najaar 1980 hadden ze bij Suez indrukwekkende roofvogeltrek gezien. Hun telperiode omspande echter maar een klein deel van de trek-tijd, zoals ook het geval was met de Britten die er in eerdere decennia hadden gekeken. Vandaar Peters suggestie: zou het niet wat zijn om een volledig telseizoen bij Suez door te brengen? Niemand wist immers wat er precies aan roofvogels door flessenhals Suez richting Afrikaanse overwinteringsgebieden vloog. Koppen bij elkaar gestoken, belangstellenden gepolst, en zie daar: een groepje Nederlanders dat twee maanden in Suez neerstreek. Daar leerde ik Frank goed kennen en raakten we bevriend.

Voor die tijd kende ik Frank al uit de jeugdbond, hij lid van het roemruchte Gooise combidistrict (CJN/KJN/NJN), ik van de CJN-afdeling Ede-Wageningen. In die tijd fietste hij regelmatig, met Bob van Poelgeest, vanuit Het Gooi naar de Oostvaardersdijk, die over de hele lengte werd uitgekamd op verkeersslachtoffers. Let wel, geen fietsen met versnellingen of accu, maar oude barrels en lekke banden. Van Hollandse Brug tot Knardijk was dat 29.1 km, een tocht die ze in 1977 32x maakten en waarbij ze 219 aangereden vogels en 28 dito zoogdieren vonden (van Poelgeest 1979). Tellen van verkeersslachtoffers was toentertijd een rage (we maakten ons nog druk om effecten van verkeer op de fauna). Ook met roofvogels hield Frank zich toen al bezig, via wintertellingen (Jonkers 1974) en bij controles van nestkasten voor torenvalk en ransuil in de Flevopolders (Osieck 1977). Op plekken als de Hondsbossche Zeewering kwam je elkaar tegen, en daar werden sterke vogelverhalen nog wat aangedikt tijdens de urenlange zeetrek sessies op het terras van Minkema (of op de basaltblokken). De koude werd bestreden met sterke drank, althans, die illusie hadden we.

In Egypte liet Frank zien wat bij alle latere tochten zijn sterke punten bleken te zijn: een gietijzeren maag (wie er ook diarree had, Frank niet), praktische instelling, improvisatietalent, koken op een eenpittertje (Optimus, op benzine), niet zeuren, hulpvaardig, humor, voor alles in. Bij gezamenlijke ondernemingen, waarbij het niet altijd gaat zoals je zou willen, is het cruciaal dat je met elkaar overweg kunt en er de lol inhoudt bij tegenslag. In Egypte betekende tegenslag vooral 'red tape', veiligheidsdiensten, diefstal en ziekte. Dat laatste werd in de eetzaal van de jeugdherberg in Suez – tijdens het eten – tevergeefs bestreden met gif uit een flitspuit. Aan de overkant van de weg lag een abattoir, met een ongetwijfeld resistente populatie vliegen (en muggen). In Egypte leerden we dat een klamboe tamelijk cruciaal kan zijn, zeker als je uitgeteld van de dysenterie te bed lag. Franks zorg voor de zieken leverde niet alleen het sterkste paardenmiddel uit de lokale apotheek op (breedspectrum-antibiotica), maar ook de ontdekking van 'de Griek', een winkeltje waar uitsluitend yoghurts en rijstentjes

werden verkocht en waarmee de verzwakte zieken werden gevoed. Franks praktische instelling kwam ook bij latere reizen goed van pas. Of we nu met de auto door de kleikorst van de boorden van de Sultansazligi zakten en vast kwamen te zitten, of op andere manieren in de problemen kwamen, altijd wist Frank een oplossing. Als kettingroker had hij een gedoodverfde truc om het ijs met de lokale bevolking te breken: sjekkie's rollen en uitdelen. In zijn bagage zat zonder uitzondering een partij halfzware Samson, met Mascotte vloeitjes. Een stroeve ontmoeting werd in zijn tegendeel omgevoerd zodra hij met één hand de tabak in een vloeitje wist te rollen, een geroutineerde likbeweging, et voilà, een sigaret. Zelfs in landen waar Marlboro het summum van rookgenot was, overtoepten de zelfgedraaide sjekkie's elke voorkeur. Roken bleef Frank zijn hele leven doen.

Frank vogelend in Etosha, Namibië, winter 2004 (Foto: Annet Knol). *Frank watching birds in Namibia, winter 2004.*

Wat in Egypte begon, een gezamenlijk vogelproject, vond in de jaren daarna in andere landen voortzetting. Tellingen van watervogels op de prachtige meren van de Turkse hoogvlakte, roofvogel trek in Nepal (in 1984 en 1985, zuidelijk van Annapurna), bezoeken aan Bialowieza, (waar hij de tocht onder de inspirerende leiding van Ludwik Tomiałojć in het verboden gedeelte miste doordat hij de avond ervoor in zijn enthousiasme voor het maken van een kampvuur een biels aandroeg en daarbij in een spijker stapte die door zijn voet ging) en zwaluwvangtrips naar Botswana, Namibië, Ghana en Zambia. Die tochten werden georganiseerd door Bennie van den Brink en stonden garant voor jongenspret. Het vangen van zwaluwen bood voldoende ruimte voor allerlei andere activiteiten, inclusief het vangen van Schaarbekken en het zoeken naar nesten van Langsnavelpiepers boven en in de opdrogende bedding van de Boteti; één van de vijf gevangen Hottentotalingen werd later in Zimbabwe als geschoten teruggemeld. Of anders wel het maken van een braai, de auto repareren, een buitenboordmotor aan de praat krijgen, zeiltje spannen om een regenbui te benutten voor een klerenwasje, het werd alles zonder aarzeling aangepakt. Desnoods met alleen een Swiss army knive.

In 1983 ging Frank 's zomers voor de Provinciale Planologische Dienst van Drenthe werken, broedvogels inventariseren in jaarlijks een ander deel van de provincie. Zijn bosbouwopleiding (HBOS, Velp) en jeugdbondsachtergrond waren geen slechte basis om als vogelaar aan de slag te gaan. Voor die karteringen huurden we een zomerhuisje middenin het onderzoeksgebied. Speciaal voor deze opdracht kocht hij een auto, tweedehands en voor een habbekrats, net geschikt om gedurende vier maanden veldwerk te gebruiken. De DAF 44, een automaat, werd legendarisch vanwege de hortende pruttel waarmee de motor afsloeg; die afwijking zetten we met succes in bij de nachtelijke inventarisatie van kwartels, die – mits aanwezig – onmiddellijk met de kwartel slag reageerden zodra de motor afsloeg. In namiddag en avond, als inventariseren niet meer profijtelijk was, gingen we op pad om roofvogelnesten te controleren, of weidevogelpullen te vangen en te ringen. Die zaten er toen nog, die pullen! Een andere barrel, een oranje Opel Kadett, hield zich zo goed dat deze volstond voor een tocht naar Portugal in de winter van 1984 (Bijlsma *et al.* 1985). Ook daar werden vuurtjes gestookt, ditmaal bij het douanehuisje buiten Castro Marim (met zicht op Ayamonte, een wondermooi plaatsje aan de andere kant van de Guadiana), en wederom niet klein dat vuurtje (waardoor de waterleiding – eigenlijk tuinslang – smolt). Met zes man was de Kadett zo zwaar beladen dat de trekhaak bij een beetje hobbel de grond raakte. In de salina's langs de zuidkust van Portugal telden we de watervogels, in boomgaarden ringden we zangvogels (ik zie nog de kwartel ontsnappen die hij achteloos uit zijn zak dacht te halen om ons te verrassen), de avonden gevuld met verhalen, mandflessen wijn en lokale cognac, plannenmakerij. Eén van die plannen kreeg nog datzelfde jaar zijn beslag: een tocht naar Thailand (steltloper telling langs de kust; Bijlsma & de Roder 1985) en Nepal (de Himalaya in). In die verre oorden was hem geen moeite teveel om licht verteerbaar voedsel, of drinkbaar water, te organiseren om de zieken overeind te houden. Dat de bananen vervolgens gejat werden door een gibbon was alleen achteraf hilarisch. Het

jaar erop ging hij terug naar Nepal, om de gestuwde trek van roofvogels bij Khare te tellen, een locatie die we in 1984 hadden ontdekt (de Roder 1989, Bijlsma 1991). Er was toen nog niet zoveel bekend van roofvogeltrek door het Himalayamassief. Het doet me deugd te zien dat Franks publicatie zijn plek heeft gevonden in een recent overzicht van de vogeltrek door de Himalaya (Prins & Namgail 2017).

De gezamenlijke PPD-karteringen duurden van 1983 tot en met 1985, waarbij we de gehele oostelijk helft van Drenthe dekten (de Roder & Bijlsma 1984). In de steeds dikker wordende eindverslagen werd niet alleen de kartering nader uitgewerkt, maar kwamen ook allerlei niet tot de opdracht behorende activiteiten aan de orde. In die tijd werd veldwerk nog gezien als een hobby waarvoor je werd betaald. Allicht dat je meer deed, en langere dagen maakte, dan waarvoor je werd betaald. Een mooie opstap naar een echte baan bovendien. Die kwam in zicht toen Sjoerd Braaksma, de veldman van Staatsbosbeheer, met pensioen ging (Braaksma 1993). Gerard Boere tipte Frank, en zo kwam het dat hij in 1986 voor Staatsbosbeheer kwam te werken (in plaats van SNV, waar hij een sollicitatie had lopen). Dat betekende in eerste instantie papier schuiven op een torenflat in Westraven, tot een reorganisatie hem dwong inventarisatiemedewerker in Flevoland te worden. Verhuizing naar Flevoland (uit Onder de Linden in Arnhem) en kantoor in Lelystad, maar wel de Oostvaardersplassen als speeltuin, een gemengde zegen dus. In zijn nieuwe functie wist Frank te regelen dat ik de bossen van Flevoland kon gaan inventariseren, te beginnen met Roggebotzand, Reve-Abbert, Bremerberg, Spijk en Harderbos in 1989. Hij kocht een caravan, de Rotten Egg, die hij met zijn eigen auto van boswachterij naar boswachterij sleepte, opdat ik – net als in Drenthe – middenin in het onderzoeksgebied kon zitten. Uiteraard hielp hij zelf mee wanneer hij kon, en dan tot ver buiten de diensturen. Met z'n tweeën deden we de roofvogels erbij, inclusief nesten beklimmen en jongen ringen; dat laatste samen met Jan Nap (met wie hij de ringbaan Zwarte Meer beheerde; zie Deuzeman 2017) en soms met Guus Smallenbroek, die nog de tijden van het mattenbies had meegemaakt en er mooie verhalen over kon vertellen. Een wereld ging voor ons open (de Roder *et al.* 1994). Afgezien van karteringen door Piet Bremer en Dick Jonkers waren dit de eerste volledige vogelkarteringen van Flevobossen, in later jaren uitgebreid met die in de Noordoostpolder (Kuinderbos en Voorsterbos) en Zuidelijk Flevoland. Het roofvogelwerk leidde ertoe dat Frank contactpersoon voor Flevoland van de WRN werd, en ook een tijd in het bestuur actief was (1994-2003). Het pionierswerk in de polders werd grondig aangepakt, af en toe 's avonds met een riante maaltijd afgesloten waarbij snode plannen werden gesmeed. Zo ging het later ook in de Oostvaardersplassen, waar het buitenkaadse gebied om de vijf jaar op broedvogels moest worden geïnventariseerd. Frank deed zelf het moeras, in voortzetting van de karteringen door Nico Beemster. Wanneer de gelegenheid zich voordeed werd de kano tevoorschijn gehaald (waarmee Frank tevens de randmeren afstroopte op zoek naar grote karekieten; de Roder & Bijlsma 1989). Bij het zien van een vos met een pas gevangen grauwe gans in de bek aarzelden we geen moment en gingen in de achtervolging. Die gans werd vervolgens omgetoverd tot hoofdschotel; er zullen niet veel inventa-

risatierapporten zijn waarin de bereidingswijze voor grauwe gans in een bijlage is opgenomen (naar recept van Frank).

Frank bezig met het ringen van een jonge Zeearend in de Lauwersmeer, 6 juni 2011, geflankeerd door notulist Romke Kleefstra en boswachter Jan Willems (Foto: Rob Buiters). *Ringing White-tailed Eagle chick in Lauwersmeer, 6 June 2011.*

De Oostvaardersplassen hadden ook een verrassing voor hem in petto. Dat begon in eerste instantie met een nestelpoging van een Visarend (in 2002), maar kreeg een vervolg met de vestiging van een Zeearend als broedvogel in 2006 (vervolgens elk jaar). Dat betekende pers, bobo's, vogelaars, plaatsing webcam, ringen, prooien determineren, contacten met buitenlandse zeearendfanaten (Peter Hauff, Björn Helander, Bernd Struwe-Juhl), en jaarlijkse publicatie van de bevindingen in *De Takkeling* (de Roder *et al.* in serie). Deze verslagen zijn nog steeds de meest gedetailleerde overzichten van broedgevallen van de Zeearend in ons land, inclusief de bewerking van honderden uren webcamobservaties bij het tweede broedgeval. Bij vestigingen buiten de Oostvaardersplassen was Frank vaak betrokken als ringer, later overgenomen door Andrea van den Berg, Willem van Manen en Peter de Boer. Zeearenden bleven prominent in zijn curriculum (de Roder 2005, 2009), niet het minst omdat ze kansen creëerden om eropuit te trekken en doelgericht aan te klooiën, iets wat niet (en steeds minder) vanzelfsprekend is in bureaucratische organisaties.

Ook zijn enthousiasme voor de kunstmatige eilanden in de IJsselmonding, waar de pionierfase aantrekkelijk bleek voor ganzen, eenden, steltlopers, sterns, meeuwen en

rietvogels, werd mede ingegeven door de kans met een bootje en in goed gezelschap (hij deed veel samen met zijn collega Egbert van Wijhe, en met vrienden als Jan Nap en Symen Deuzeman) buiten te zijn en – onder het mom van onderzoek – lekker aan te klooiën. Zijn toenmalige baas, Adri de Gelder, heeft dat goed aangevoeld, en zeker aangemoedigd. Wat dat betreft waren de vrije tijden, door Sjoerd Braaksma – Franks voorloper bij Staatsbosbeheer die heel Nederland als zijn werkgebied had – bij zijn pensionering als *passé* aangeduid, nog niet helemaal voorbij. Aanklooien klinkt diletantistisch maar was het niet. Hij nam zijn werk serieus, en dat gold ook voor het vogelen. Maar je moest wel onder vrienden verkeren, het liefst onder het genot van sterke koffie, een sigaret, lekker eten en drinken.

Frank in zijn paradijsje (tegenover zijn huis, aan de andere kant van het Zwarte Meer), op de ringbaan Zwarte Meer, waar hij samen met Jan Nap, Symen Deuzeman en Dirk Jan Wind een CES had en zwaluwen op de slaappleats in het riet ving, Zwarte Meer, 15 augustus 2006 (Foto: Peter Meininger). *Frank at the ringing station Zwarte Meer, 15 August 2006.*

In zijn vrije tijd ging dat niet anders. De nazomerse vangsessies op een slaappleats van boerenzwaluwen in het Zwarte Meer gingen steevast gepaard met flessen wijn en een mand vol eten. Gezeten op de dijk naast het ringershuisje in het avondzonnetje, met zicht over de rietvelden waar waterrallen, purperreigers en bruine kiekendieven het decor vormden, was het vangen van de zwaluwen een mooi excuus om vrienden uit te nodigen. Buiten de ringtijd kon hij zich uitleven met motorzaag en bosmaaier, want de ringbaan moest natuurlijk wel in min of meer dezelfde staat worden gehouden. Praktische zaken, daar kon je Frank voor wakker maken. Bij mijn verhuizing van de Veluwe reed Frank niet alleen de boekerij naar Drenthe, en later van Vledder Aa naar Bokkenleegte, maar hielp hij ook met opknappen en verven. Die praktische instelling werd al direct duidelijk als je de achterklep van zijn auto opendeed: aan weerskanten had hij schappen ingebouwd waarin gereedschap, motorzaag, ringspullen, slaapzak en laarzen ordentelijk waren weggewerkt. Met een naaimachine wist hij handige nylon bewaarzakken te maken voor paspoort, telescoop en slaapzak. Enkele daarvan gebruik ik nog steeds, ondertussen toch al meer dan 30 jaar geleden gemaakt.

De wintertijd werd benut om reizen te maken. Daarmee begon hij in de jaren zeventig, veelal samen met Renske Schulting, en in eerste instantie vooral naar Europese bestemmingen (Engeland, Scandinavië), later meer gericht in expeditievorm naar Egypte (1981, 1990), Griekenland (1981, 1983, 1986, 1987), Portugal (1984, 1988), Turkije (1983, 1986), Thailand (1984), Nepal (1984, 1985), Mauretanië (1988), Mali (1989), Kenya (1991), Gabon (1992), Botswana (1994, 1995), Ghana (1996, 1997), Benin (1996), Kazachstan (2005), Zambia (2008) en Niger (2009). Samen met Annet Knol, zijn vriendin/vrouw, maakte hij reizen door Australië, Nieuw-Zeeland, Costa Rica, Ecuador, Guatemala, Zuid-Afrika en Namibië. Duizenden dia's waren het resultaat. En passant werden schaakborden gescoord op lokale markten. De vogelwaarnemingen kwamen in opschrijfboekjes terecht (die nu bij mij in opslag staan). Vogels waren sowieso Franks exclusieve interesse, wat in zijn tijd bij Staatsbosbeheer al snel duidelijk werd toen hij cursussen voor de overige fauna en vegetatiekartering moest volgen. Dat ging niet van harte, en voor zover ik weet heeft hij er nooit iets mee gedaan. Buiten de vogels om was het vooral muziek waar hij zich mee bezig hield, niet als beoefenaar maar als luisteraar. Frank Zappa figureerde daarbij torenhoog. Van Zappa draaiden we op onze tocht naar Portugal in 1984 een bandje met de dubbelelpee van zijn legendarische optreden in New York grijs (met een hilarisch tweegesprek tussen Zappa en de duivel, waarin de eerste de laatste aftroeft: *I'm slightly different than your average customer, fella!*). Het andere bandje bevatte het minstens even legendarische Keulenconcert van Keith Jarrett, eindeloze piano-improvisaties die hoe vaak ook afgedraaid niet gingen vervelen. Van Zappa had Frank zo'n beetje alles in huis (zelfs zijn hond heette Zappa), en dat gold ook voor de muziek van Tom Waits.

Frank in actie in het Kasanka National Park in Zambia, vlakbij een vangplek van Boerenzwaluwen, in de vroege ochtend van 16 maart 2008 (Foto: Rob Bijlsma). *Frank photographing in Kasanka National Park in Zambia, 16 March 2008.*

Franks gezondheid begon vanaf de jaren 2000 achteruit te gaan, niet verwonderlijk gezien zijn rook- en drinkgewoontes. Vrienden, ziekenhuizen noch klinieken konden daar verandering in brengen. De laatste jaren waren moeizaam, met slechts af en toe contact met de buitenwereld afgezien van de naaste familie (die ook zijn praktische zaken regelde). Voor iemand die zo enthousiast, behulpzaam en in goed humeur met anderen had samengewerkt en -geleefd was het opmerkelijk hoe gesloten hij in feite was. Toch herinner ik me hem vooral als de kameraad waarmee het goed optrekken was. Als je dan toch in de kleiige oevers van de Sultansazligi kwam vast te zitten met je Lada, kon je geen betere maat hebben dan Frank. Wie anders had de lokale boer moeten strikken (met een sjekkie) om ons eruit te trekken, wie anders had de wilde eend, die we van een jager kregen in de buurt van Sindelküyük, met een eenpittertje moeten omtoveren tot een lekkernij? Diezelfde jager had ons tevens uitgenodigd in zijn huis, waar we opgewarmde kamelenmelk voorgezet kregen; Annet kreeg daar acute diarree van, Frank niet (maag van beton). De goede zorgen van Frank deden Annet overigens weer snel opkrabbelen. Die eend maakten we met z'n tweeën soldaat. Ik zie hem nog zitten, trekkend aan zijn sigaret, de Optimus op halve kracht, wijn toevoegend aan de sudderende eend, zout, peper, basilicum (altijd potje kruiden bij zich), en stoven maar. Domweg gelukkig in het wijdse landschap van de Turkse hoogvlakte.

Met dank aan Gerard Boere, Bennie van den Brink, Rob Buiters, Symen Deuzeman, Annet Knol, Willem van Manen, Peter Meininger, Maria Quist, Frieda en Frits van der Wolk.

Publicaties van/met/over Frank

- Berk V. van den, van den Berk N., Bijlsma R.G. & de Roder F.E. 1983. The importance of some wetlands in Turkey as transient and wintering areas for waterbirds. WIWIO-report, 64 pp. Zwolle.
- Bijlsma R.G. 1991. Migration of raptors and Demoiselle Cranes over central Nepal. *Birds of Prey Bulletin* 4: 73-80.
- Bijlsma R.G. & de Roder F.E. 1985. A ground survey of waders along the coast of Thailand, November and December 1984. *Wader Study Group Bulletin* 43: 21-22.
- Bijlsma R.G., Meininger P.L., Rekers M., de Roder F.E., Schulting R. & Vogel R. 1985. Wader counts in the Tejo estuary near Lisbon and in the salinas of south Portugal. *Wader Study Group Bulletin* 43: 23-24.
- Braaksmas S. 1993. Vogels als hobby en als bron van bestaan. *Limosa* 66: 70-78.
- Deuzeman S. 2017. In memoriam: Frank de Roder. www.sovon.nl/nl/actueel/nieuws/memori-am-frank-de-roder
- Jonkers D.A. 1974. Resultaten van de roofvogeltelling 1974. *De Korhaan* 8(2): 19-21.
- Osieck E.R. 1977. Resultaten van Torenvalken en Ransuilen in de Flevopolders in 1976. *De Korhaan* 11(3): 49-52.
- Poelgeest B. van 1979. Verkeersslachtoffers op de Oostvaardersdijk. *Korhaan* 13(2): 52-54.
- Poelgeest B. van & de Roder F. 1984. Broedvogelinventarisatie 1974 "wilgenreservaat" in Zuidelijk Flevoland. *Korhaan* 18(2): 47-50.
- Prins H.H.H.T & Namgail T. (eds) 2017. Bird migration across the Himalayas: Wetland functioning amidst mountains and glaciers. Cambridge University Press, Cambridge.
- Roder F.E. de & Bijlsma R.G. 1984. Broedvogelinventarisatie zuidelijk Oost-Drenthe. Rapport PPD van Drenthe, 81 pp. Assen.
- Roder F.E. de 1989. The migration of raptors south of Annapurna, Nepal, autumn 1985. *Forktail* 4: 9-17.
- Roder F.E. de & Bijlsma R.G. 1989. De stand van de Grote Karekiet *Acrocephalus arundinaceus* in NW-Overijssel in 1989. *Limosa* 63: 161-162.
- Roder F.E. de, Nap J. & Bijlsma R.G. 1994. Bosbewonende roofvogels in de Noordoostpolder en Oostelijk Flevoland in 1989-93. *Limosa* 67: 41-44.
- Roder F.E. de 2005. Kunstnesten voor Zeearend *Haliaeetus albicilla* en Visarend *Pandion haliaetus* in de IJsselmonding en de Oostvaardersplassen. *De Takkeling* 11: 103-105.
- Roder F.E. de 2005. Spectaculaire actie van een Zeearend *Haliaeetus albicilla* in de IJsselmonding. *De Takkeling* 13: 80-81.
- Roder F.E. de & van Wijhe E. 2005. De broedvogels van de natuurontwikkelingsgebieden in de IJsselmonding in 1998-2004. *Vogels in Overijssel* 4: 25-38.
- Roder F.E. de *et al.* 2006-10. Broedgevallen van de Zeearend *Haliaeetus albicilla* in Nederland. *De Takkeling* 14: 209-231, 16: 100-123 en 188-193, 17: 195-200, 18: 192-196.
- Roder F.E. de & Bijlsma R.G. 2009. Zeearend *Haliaeetus albicilla* in Oostelijk Flevoland gedood door windturbine. *De Takkeling* 17: 68-73.

Rob G. Bijlsma, Doldersummerweg 1, 7983 LD Wapse, rob.bijlsma@planet.nl